

B. N. S. M. Q. P.
DISSERTATIO EX HISTORIA PATRIA,
DE

CELEBRI STA-
TUA QUATUOR
FRATRUM,

SIVE

Von der berühmten *Seule* der
4. Brüder in der Fischhäus-
schen-Hende /

QUAM

IN INCLUTA ACADEMIA REGIOMONTANA,
PUBLICÆ SOLEMNIQUE DISQUISITIONI
SUBMITTIT,

PRÆSES

M. JO. JAC. ROHDE,

Reg. Alumn. & Com. Conv. Insp. Sec.

ET RESPONDENS

JO. CHRISTOPHORUS HUHN.

Wel. Bor.

A. R. S. MDCCXVII. die XVII. Mart.

—
OVID. Trist. lib. 2. Eleg. 1.

PIUS EST PATRIÆ FACTA REFERRE LABOR.

—
REGIOMONTI, Literis REUSNERIANIS.

FLORENTISSIMÆ LOEBNICENSIS
REIPUBLICÆ PROCERIBUS

IN NEGOTIIS CIVILIBUS MULTUM
VERSATIS AC DEXTERRIMIS

VIRIS

IMMORTALIBUS IN REMPUBLICAM
MERITIS MAGNO PERE CONSPICUIS, ET AD
OMNE VIRTUTUM BONARUMQUE ARTIUM
GENUS ORNANDUM NATIS,

DOMINO CONSULI,
DOMINIS CONSILIARIIS,
DOMINOQUE SECRETARIO.

MÆCENATIBUS SUMMO PERE OBSERVANDIS,

Pol. S. II 880/

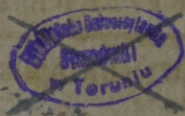
587, xxvi, 289

Pro collato largiori stipendio se obstrictissimum fatetur,
Amplissimoq; Senatui omnem felicitatem apprecatus,
hanc dissertationem grati animi ac Venerationis mo-
numentum consecrat

tot prestantissimorum virorum

Cultor perpetuus

JOH. CHRISTOPHORUS HUHN,
S.S.Theol. & Phil. Stud.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

§. I. **N**ominantur illi, qui de statuis, imprimis de rebus Borussia memorabilibus differuerunt. §. II. & §. III. Statua hæc describitur. §. IV. Varias esse de hac statua sententias, dicitur. §. V. Queritur, an fuerint 4. Latrones? §. VI. An 4. fratres in tot diversasque orbis plagas hic abeuntes? §. VII. An Dii Viales? §. VIII. An Dii Termini? §. IX. An 4. Borussiae Dii? §. X. An 4. ex Gothorum gente orti Principes Prussorum? §. XI. §. XII. & §. XIII. An vera sit de Widerowtho historia & an hujus filii hanc posuerint statuam, an vero §. XIV. Albertus aut Albertus Fridericus eandem erexerit, inquirō. §. XV. Veram hac de re sententiam complectitur.

§. I.

Ut inter res admirandas ac memorabiles, quas antiquitatis indagatores doctis commentationibus illustrarunt, statuas quoque refero. Alios enim ex eruditorum coetu, de variis statuarum generibus scripsisse, Vir magni nominis Jo. Alb. FABRICIUS (a) docet; alios speciatim de hac illave, insigni tamen statua literis aliquid mandasse, notum est. (b) Nihil igitur, quod reprehensione dignum esset, me suscepisse credo, insignem statuam oculis tuis, Lector benevole, jam subjiciens. Non equidem in Germania, Anglia, Gallia aut Italia, nec Romæ, ubi magna illustrium statuarum antiquissimarumque est copia, (c) hæc, de qua differo statua invenitur; interim tamen eo magis æstimanda mihi videtur, quia hoc nobile monumentum in hac regione, patria suavissima intuemur. Cumque tot hæcenus ex doctrina nobiles summaque laude

dignissimi viri, de rebus hujus splendidæ urbis totiusque Boruffiæ notabilibus & adspectu præclaris differuerunt (d), ex hoc documentum capiens, mihi quoque convenientissimum esse judicavi, ut consimili ratione, celeberrimum **QUATUOR FRATRUM**, (uti communiter eandem appellamus) statuam describerem.

- (a) Bibliog. Antiq. p. 635. (b) De statua Rahelis sepulcrali J. C. **WICHMANSHAUSEN**, P. P. O. L. Witt. 1706. de statu is loquentibus D. G. **MOELLERUS**, Met. & Hist. P. Altorff. 1701. Statuas τετελεσµέναις veterum seu die magischen Statuen der Alten/ de scripsit M. **Gotifr. Gotth. Greitag**/ Lips. 1715. De statua servatori Medico, a femina sanata, in urbe Panncade posita, seu de statua Hæmorrhousæ D. **Job. SCHMIDTUS**, Lips. 1689. (c) De hac nobilissimarum urbium quondam principe **ALEX.** ab. **ALEX.**. l. 4. c. 13. in fine scribit: *Romæ tantum statuarum ut alter populus lapideus videretur.* vid. collectio statuarum antiquarum & modernarum publicata à **Dominico de ROSSI**, illustrata explanationibus ad quemlibet iconem à **Paulo Alexandro MAFFEO**, Romæ 1704. fol. (d) De Columna Ostrocolensi R. Pruffiæ & Magni Ducatus Lithvaniz Termino, **Dav. BLÆSINGIUS**, Math. P. P. Reg. Alum. Insp. Prim. Resp. auctore **Alb. COLUMBO**, jam Phil. M. & Cath. Scholæ Con-Rect. 1712. Reg. M. **Christ. Gabr. FISCHER**. Phys. Prof. Extraord. de Lapidibus in agro Pruffico sine præjudicio contemplandis Reg. 1715. ej. **Erste Grundlegung zu einer ausführlichen Historie des Untertirdischen Preussens Königsb.** 1714. nec non ejusd. **Unvorgreifliche Muthmassung von dem auffgehenden Mond/ so in einem Muschel-Stein sich präsentiret.** Reg. 1717. M. **Mich. LILIENTHAL**. Eccl. Cath. Diac. & Soc. Berol. Soc. **Entrourff eines Collegii Histor. über die Antiquit. und andre Merckwürdigkeiten des Königreichs Preussen/ Königsb.** 1714. ej. **Historische Beschreibung des Thums oder der Cathedral-Kirchen der Stadt Kneiphoff/ Königsberg** ib. 1716. De Uro duas, de Insula natante Gerdaviensi unam, sed eruditas lectuque dignas dis-
sert.

fert. scripsit, Vir Maxime Reverendus *Christ. MASECOVIUS*, S. Theol. D. P. P. &c. de *HARTMANNO* aliisque egregiis Viris nihil jam dico, scripta enim quæ in publicam lucem emisserunt nobilissima, illorum laudem ab oblivione hominum vindicant.

§. II.

Hanc autem statuam cujus hic simul imaginem exhibeo, in silva amplissime patenti, quam à vicina urbe **Die Heyde von Fischhausen** / nominamus, conspicimus. Est præter hæc semitalis, sive medium in via publica locum, non ob sabuli copiam sterilem, sed gramine plenum adspetuque jucundum tenet. Antiquiorum statuarum more lignea (e) & quercica, probe tamen dolata ac angularis est, coni, extremitatem si respicias, figuram referens. Quod altitudinem attinet 24. pedum mensuram parum superat, & infinita prope nomina, omnibus, quorum octo numeravi, angulis, incisa, continet, jamque cariem adeo sentit, ut multas levi opera particulas quivis ab hac carpere possit. Quoties autem adeo tandem ut prope concidat putrescit, toties aliam novamque statuæ jam jam corruentis loco ponere, antiquo more est receptum.

(e) Vid. V. Exc. Jo. Sam. *STRIMESII*, El. & Hist. Prof. P. dissert. de DEO Romanorum Termino §. 6.

§. III.

De Hermis vero seu imaginibus hujus statuæ, jam speciatim dicendum, quod arcuatis trabibus (quarum quævis fere XII. pedum longitudinem habet, quæq; fibulis ferreis conjunguntur,) impositæ, *quatuor*, uti videtur, fratres ætate sibi impares, repræsentent. Alter enim alacri venustaq; prout juvenes, alter tristi rugisq; plena, prout senes morosi ac difficiles facie formatus, alter imberbis, alter promissa barba videtur. Ille igitur (ut more vulgi loquar) ex hisce 4. fratribus, qui

Fischhaviensem præfecturam urbemque quasi respicit, natu maximus, qui pagum Medenau intuetur, huic sed parum saltem inferior, qui hanc regiam & celebratissimum Europæ emporium quasi contemplatur, priori propemodum æqualis, qui denique versus SINUM MAGNUM, **das frische Gass** / dispicit natu minimus quod sit, ex facierum & lineamentorum differentia fortassis non obscure patet. Unde pariter mea opinione haud absolum est, si quis dixerit, hosce Hermas viros forte nobiles & multum in bello versatos fuisse, galeis enim ex lamina, bellatorum more, confectis, sunt instructi.

§. IV.

Atque hæc est ratio & forma statuæ, quam multi in exteris regiones per *Fischhaviensem*, proceris inque altitudinem editis arboribus umbrosam sylvam iter facientes, dudum mirati sunt, ac sæpenumero adspexere. Jam igitur, ut rem ipsam aggrediar quid de hac statua sentiendum, quidve 4. ejus figuræ sibi velint, quæritur? Quia vero nostrates hac de re multum dissentiunt, primo imperitæ plebis pueriles fabulas, posthæc doctorum probabiles conjecturas proferam.

§. V.

Inter vulgi sententias hæc prima ac fere præcipua, quod *quatuor Latronum*, quas hac statua conspiciamus, sint imagines. Hi enim perhibent, posteaquam in hac densissima quondam silva diu insidias viatorum vitæ parassent, innumerasque cædes latenter fecissent, jussit tandem Princeps, ut milites lictoresque hos sceleratos homines, qui cæde commissa, illico in latebras se conjiciebant, confectarentur, quod etiam factum est. Paulo post enim perditissimos nebulones correptos, gravique supplicio excruciatos,
hoc

hoc loco necarunt. Utque posteri scirent foedissimos latrones hic promerito pœnas exsoluisse, cadaveribus rotæ intextis, capita quatuor statuæ, cui tot tenuiora innitebantur quasi fulcra imposuerunt, hancque eandem esse, quam nostra memoria adhuc intuemur. Fictam vero falsamque pœnitus hanc sententiam esse, ecquis non intelligit? Sane non probabile est majores nostros hominibus ad latrocinia paratissimis statuas posuisse, unde nec SCHAKENSIS præfectura ad hanc usque ætatem putrescentis loco aliam semper poni curasset, si homicidas tantum hæc columna designaret. Delere enim non conservare nequissimorum hominum memoriam fas est.

§. VI.

Alii ex fece plebis dicunt, quatuor aliquando fratres hoc loco convenisse, cumque de itinere suscipiendo diu deliberassent, in quatuor orbis plagas discessisse. Tandem vero ex longinqua peregrinatione redeuntes hic alter alterum primo adspexit. Ut igitur restatior perennisque esset hujus rei memoria, hanc statuam posuere. Sed stomachum mihi movet anilis hæc fabula, cumque nemo ex sapientioribus huic narrationi fidem adhibeat, supervacaneum mihi esse videtur, hanc vulgi opinionem fusius refutare.

§. VII.

Saniores vero eruditorum, quas jam recensere liber, conjecturas esse, arbitror. Primo itaque an 4. hujus statuæ imagines, DEOS VIALES connotent, quæritur? Notum quippe Græcos æque ac Romanos, (f) in viis publicis hinc inde statuas plerumque quadratas, mox lapideas, mox vero ligneas, quarum fastigio virorum toga sagoque illustrium, (g) plerumque tamen Deorum figuras imponebant, crexisse. Atque hosce Hermas informes, seu truncos ma-

nibus pedibusq; carentes, adhæc sine omni industria arteq; formatos, (b) viarum præsidēs, Laresqve (i) Viales, (l) seu viarum Tutores appellabant. Quod autem quatuor formæ illius, de qua jam differo, statuæ, *Deos Viales* non repræsentent, exinde patet, [1] quia inscriptio, quam Deorum vialium statuæ semper habebant, quæque urbes haud procul distitas aperte indicabat, (m) hic non invenitur. [2] in triviis potissimum aut quadriviis (n) Diis Vialibus statuas, quo singulæ viæ ducerent, quasi admonentes, consecrabant; illic autem ubi hanc nostram conspicimus statuam, cum vix quisquam de vi amplissima quamq; omnes commeant, possit deflectere, neque Diis Vialibus dicata statua invenitur. [3] Certissimum quidem est, gentes plurimas (o) Deos Viales coluisse; an autem id pariter Majores nostri fecerint eo magis dubito, quo minus quis scriptorum fide dignorum testimoniis argumentisque hoc confirmare potest.

(f) Vid. *Nic. BERGIERIUS*, tr. de publ. Rom. Viis lib. 4. c. 43. quem complectitur Tom. X. A. R. Grævii p. 522. seqq. (g) Vid. *Henr. Christ. HENNINIUS*, in notis ad *BERGIERII*, tract. adduct. lib. 4. c. 4. §. 4. (b) Idem *BERGIERIUS* l. c. §. 6. (i) *PLAUTUS* ejusq; *Merc. Act. 5. Sc. 2. v. 24.* item *Bacc. Act. 1. Sc. 1. v. 3.* ibiq; doctas *TURNEBI* ac *MEURSII* de Deorum Vialium, variis nominibus observ. p. 435. & 757. edit. quæ cum var. not. ex recens. J. F. *GRONOVII*. Lugd. Bat. 1669. prodiit. (l) Coluerunt quoq; Romani præter hos, Lares urbanos sive hostes arcentes, de quibus differit *Andr. DACERIUS*, ad *Festum* in Hostiliis. (m) *BERGIERIUS*, loc. cit. §. 3. (n) id. §. 2. (o) vid. *Eberardi OTTONIS*, liber de Diis Vialibus plerorumque populorum, Halæ 1714. edit. cap. 3. 4. & 5.

§. VIII.

Possent autem quis, ut incepta perfequar, hanc statuam adspiciens, in hanc porro cogitationem incidere, **DEORUM** forte **TERMINORUM** quatuor hujus stelæ imagines

gines esse. Romani enim tot Deos, Deasque dicis gratia nec serio adorantes, (p) agrorum limitumque tutelarem Deum, Terminum appellabant. (q) Imago hujus Numinis primis temporibus nulla erat, posthæc rudi informique stipiti haud absimilis, (r) tandem humani vultus figuram referebat. Præter hæc mox facie, prolixam simul barbam habente, mox juvenili forma imberbisque videbatur. Neque in publico tantum imperii limite, sed in ipsis quoque privatorum finibus DEum Terminum ponebant, tantaque ejus religio erat, ut semel fixum nunquam effoderint, aut transtulerint, immobile enim Numen erat (s). Jam equidem fateor, ea quæ protuli aliquatenus in statuam, de qua verba facio quadrare, neutiquam tamen eandem 4. Deorum Terminorum imagines denotare, mihi est persvasissimum. Non enim [1] historicorum effatis firmari potest, idolorum per quam studiosos cultores, Borussos nempe veteres, divino Deum quoque Terminum cultu & honore affecisse. Nec [2] quisquam ex hac gente nostra, Deorum, qui custodes limitum appellantur, statuam in agris forte locisque incultis unquam conspexit. [3] Quia diversarum ditionum termini prope hanc statuam non coeunt, absolum est, si quis serio dixerit Diis Terminis Borussos veteres hanc columnam decrevisse.

(p) Conf. V. C. Jo. SARTORII, El. & Poëf. P. Gedan. Sched. liter. de hypocrisii gentilium, circa cultum Deorum. (q) Vid. Disp. supra laudata Jo. S. STRIMESII. (r) Hæc communis est DEI Termini figura, alias enim innumeras ejus fuisse differentias seu figuras, refert WELSERUS lib. 4. rerum Aug. Vindel. p. 71. seq. (s) Deus itaque Terminus Diique Viales sunt res diversæ, atque ratione loci & officii differunt. Quamvis V. C. BERGIERUS, qui ex ALEANDRO multa desumpsit, hæc duo Deorum genera confundat. (t) De hoc Deo Termino, Jovi cedere nolente vid. GOLITZIUS, in Tomo de Augusto c. 2. n. 20.

§. IX.

Alii probe scientes, sub Dio subqve arboribus (*u*) Borussios, more apud plurimas gentes recepto, (*x*) sua numina religiose coluisse, firmiter sibi persvadent, locum divino cultui destinatum quercumque celebrem pariter ac sacram, eo quondam loco fuisse, ubi jam 4. fratrum statuam conspiciamus. Et præter hæc referunt, hanc eximiæ magnitudinis arborem, sanctissimum quondam Deorum delubrum exaruisse, posteros vero illius loco statuam erexisse. At neq; hæc ad veritatem accedit opinio, quatuor enim tantum quercus celebres, scilicet prope urbes Romove (*y*), Heli-genbeil, Welau & juxta Vistulæ ripam in Borussia fuisse, rem dudum inquisitam doctisque compertam puto. Præter has, autem, adhuc alias, sed minus celebres quercus Deorumque Venerationi sacratas arbores, ad quas confluxere Borussi, habuisse non nego, (*z*) ullam tamen hoc loco stetisse, aut sylvam hanc Lucum (*aa*) Diis dicatum appellari posse, jure vehementerque dubito.

(*u*) HARTKNOCH. diss. 6. de locis divino cultui destinatis §. I. seqq.

(*x*) Vid. Jo. MEIJSIUS fil. in arboreto sacro Lugd. Bat. 1642. 8.

(*y*) De quercu Romove gentilibus olim Prussis sacra disput. M. Mart. JESCHKE, Reg. 1674. (*z*) Affirmat. hoc Erasmus STELLA lib. 2. Antiq. Boruss. (*aa*) De hoc argumento scriptores permultos adducit Vir. Celeb. J. A. FABRICIUS Bibl. Antiq. p. 289. seq.

§. X.

Alii hac de re ita sentiunt, posuisse hanc statuam, quatuor Borussia Principes a Gothis oriundos, (*bb*) qui Teutonicum ordinem una bello persequentes, ut finibus hujus regni expellerent, arctissimum foedus fecere. Huic autem sententiæ illico subscriberem, si dignos fide historicos annaliumqve scriptores hoc retulisse scirem; interim nec facile credet quis, majores nostros Principum superstitioni

tioni deditorum, Cruciferisq; infensissimorum memoriam (cujus clarissimum hæc statua documentum est,) ad hunc usque diem conservasse.

(bb) Nach *Erasmi STELLÆ* Meynung sind diese Samländische Fürsten (leg. ea quæ præced.) nicht Ankömmlinge wie die Littauische Preussen/ sondern von den alten Scandinaviern oder Gothen gewesen / ait *HARTKNOCH.* im 2. und 3. Preussen pag. 239. col. 2.

§. XI.

Major vero numerus est illorum, qui opinantur, summo genere natos, regis nimirum Widewuthi quatuor filios esse, quorum hæc statua imagines exhibet. Cum autem viri ex doctrina nobilissimi, fabulis plenam de Widewutho historiam esse, (cc) hujusque nominis regem nunquam in Borussia regnasse, arbitrantur; hoc primo refellere conabor, posthæc adductam modo de Widewuthi filiis sententiam accurate expendam.

(cc) Ita judicat *C. S. SCHURTZFLEISCHIIUS*, §. 5. & 13. nota, in dissert. de rebus Borufforum, cui *HARTKNOCH* adstipulatur, dum aniles fabulas, quicquid alii de Widewutho referunt, communiter, sed sine fundamento dicit.

§. XII.

Est autem initio res confessa, Gothos vel Getas (dd) ex Scandinavia, (ee) multarum gentium patria, in Ulmigeriam vel Ulmerugiam, (ff) posthæc vero in hanc regionem demigrasse. (gg) Præter hæc conveniunt historici, Gothos quibusdam regibus paruisse, de numero (hh) nominibusq; saltem adhuc sub judice lis est. Hosq; inter Gothorum reges Widewuthum (ii) refero, firmiterq; credo, eundem fortissimæ gentis postremum in his terris rectorem, cum suis ad Pontum Euxinum, ampliores provincias occupandi causa, se contulisse, quo factum, ut pertæsi forte dignitatis regis hujus regni incolæ, novum regem non amplius elegerint, quia

potius filiis Widewuthi, certas hujus regionis partes sibi invicem assignantibus ultrò se submiserint. Objiciunt quidem alii [1] incertum esse, quo Widewuthus seculo vixerit. (11) [2] Jo. MAGNUM dum reges Gothorum nominat, nullam Widewuthi mentionem fecisse. [3] Widewuthi nomen commentitium esse, sique vim verborum ex quibus conflatum videtur, consideres, Musagetam, seu scientiarum fautorem, (mm) Einen Vorsteher der Wissenschaften oder Lehrer significare. Has autem quorundam objectiones sequenti ratione diluo, (1) quamvis, quo tempore Widewuthus vitam egerit, historici non convenient, per absurdum tamen est, ex dissenfu colligere, regem hunc plane non vixisse. (2) Utiq; Jo. MAGNUS in numerum ordinemq; regum Gothicorum Widewuthum quoq; retulit, est enim hic iste PHILMERUS cognomine Widewuthus, qui nempe cum princeps literarum amantissimus fuerit, singulare, uti tot alii omnium sanè gentium Domini principesq; cognomen (nn) accepit. Unde (3) quamvis hoc nomen, si verborem rationem originemq; spectare velis, scientiarum fautorem aut etiam doctorem connotet, non tamen fictitium neminique unquam datum esse hoc nomen, asserendum, alias enim Constantinus Copronymus vel Caballinus, (oo) aut Boleslaus regum Poloniae hujus nominis primus Chrobry s. Chobry (alii aliter dicti sunt) ficta, quæq; nemini competunt nomina essent, quod tamen rerum in orbe gestarum periti, tantum abest, ut asserant. Quod superest, dum alii plures adhuc dubitandi rationes proferunt, facile easdem refellimus. (pp)

(dd) Gothos Getasqve prima origine eosdem *LOCCENIUS*, lib. 1. Antiquit. Sueo Gothic. cap. 1. ait, idemq; M. Z. *BOXHORNIIUS*, in Hist. univers. contra *CLUVERIUM*, Pontanumq; probat. (ee) *Jornandes* de rebus Gothicis pag. 38. quique hunc sequitur *SCHURTZILEISCH*, de rebus Sueo Gothicis 6. 3. & quam huic subjecit nota. (ff) *SCHÜTZIUS* in Chron. Boruss. fol. 2. ita *Jornandes*

nandes & qui hunc sequitur *HARTKNOCH*. in dissert. de Orig. Pomer. Rügen Insulam tractumque adjacentem Pomeraniæ appellat. (gg) *Aneas SYLVIVS*, *Erasmus STELLA*, *Jo. MAGNUS H. GROTHIVS*, *Jo. LOCCENIVS*, aliique uno idem ore referunt. (hh) alii 5. ut *Jornandes* seu *Jordanes*, alii hosque inter *Jo. MAGNUS*, 7. reges Gothorum hic regnasse statuunt, quorum si scire libet nomina evol. *DUISBURG*. Chron. Pruss. ex recens. *HARTKNOCH*, p. 45. & 46. (ii) in eadem sententia est, *D. H. KEMMERICH*, in dissert. Lips. 1704. ed. de Corona Borussiae *FRIDERICO R. & E.* a Deo data p. 15. (ll) vid. *HARTKNOCH*. im 2l. und 3l. Preussen p. 36. (mm) Hæc est sententia *M. Matth. PRÆTORII*, in annot. ad *HARTKNOCHII* dissert. de Idololatria Prussorum (nn) leg. *Celeb. J. C. BECMANNI* Francof. Polyhist. dissert. de cognominibus Principum. (oo) *Luc. OSIANDRI*, Epit. H. E. Cent. 8va p. 103. (pp) Totam de *Widewutho* regibusque Gothorum historiam rebus fictis immixtam esse, nonnulli ideo credunt, quia *Jo. MAGNUS*, 7. *Jornandes* 5. tantum Principes, qui summum regiumque imperium inter Gothos habuerunt, numerat, dicitque hos imperante 5to non 7mo rege, soloo; mutato, ad Pontum Euxinum se contulisse. Resp. hi duo scriptores, hoc referentes sibi non adversantur, alter enim ex his reges communi Gothorum suffragio electos, alter ipsedem pseudo principes duos adjungens 7. reges, numerat. 2. Nihil alii probant, dum dicunt, *Widewuthum* cum Gothis alias sedes petentibus, ex hac regione non discessisse, sed uti referunt historici, ut sacrorum primarius antistes fieret, regno se abdicasse. Rectius enim meo judicio sentiunt, qui putant *Widewuthum*, deducta in peregrinas terras Gothorum gente, (hoc enim regis quoungebatur *Widewuthus*, officium munusque erat,) rebusque ibi bene constitutis, in Borussia rediisse, regisque quam gesserat hæcenus provincia deposita, summi pontificis munus suscepisse.

§. XIII.

Inveterato igitur errore, *Widewuthum* Gothos nunquam rexisse, nedum vixisse, (gg) sublato, an forte filii *Widewuthi* hanc posuerint statuat, inquirendum est. Aliqui enim in ea versantur opinione *Widewuthum* filios 4. aut 12. reliquisse, qui ut in æquales Borussia

portiones dividerent, inter se confenserunt. Major vero natu filius matre ex Alanorum gente oriunda, prognatus, Prussisq; vehementer invifus, nullam uti fratres reliqui hæreditatem terræque tractum confequi potuit. Brevi autem poſtea inter hos fratres priſtinum fœdus oblivioni dantes, gravis orta eſt diſſenſio, adeo ut alter alteri acerbiffimum bellum intulerit. (rr) Tandem vero præter ſpem & opinionem accidiffe, ut ex his 4. hoc loco convenerint, pacemque illico inter ſe concilians, hanc ſtatuum perennis memoriæ cauſa poſuerint Animum vero inducere non poſſum, ut idem ſtatuum, quia non credibile, Boruſſorum Dominos hanc XVII. amplius ſæculis exſtructam ſtatuum ſæpe putreſcentem, ſingulari ſtudio impenſis que ad hanc uſque diem renovaffe. (ſſ)

(99) Negare Hartknochium aliosque Widewuthum vixiſſe regnaſſeque; eo magis miror, quia quæ dicunt nec antiquorum nec ſuperioris ævi ſcriptorum testimoniis ſatis confirmit. Ita illi ſe rem habere conjiunt, cur non aliter ſentiam, veramque de Widewutho hiftoriam eſſe affirmem? (rr) *WAISSELIUS*, Chron. Pruff. p. 13. col. b. & 14. col. a. (ſſ) Hanc de Widewuthi filiis 4. ſententiam æque minus ac illam de 4. *MESTWINO*, Pomeraniæ ac Caſſubia duce Patreq; natis principibus, nimirum *SWENTEPOLCO* *WARTISLAW*, *SAMBORIO*, *RATIBORIO* approbo. Parum vero abeſt, ut ad illorum ſententiam, qui aſſerunt *JO. SIGISMUNDUM* Elect. ejusque tres fratres hanc ſtatuum repræſentare, accedam.

§. XIV.

Rem verò ut alias dicitur, acutangunt, qui *ALBERTI* Senioris *primi Boruſſie Ducis*, juſſu, poſitam eſſe hanc ſtatuum exiſtimant, hancque rem ita referunt: Daß Anno 1552. der König in Pohlen Sigismundus Auguſtus, den Herzog Albertum auf ſein inſtändiges Bitten in Königsberg beſuchet und nach dehm er alhier eine kurze Zeit verblieben/ ſeine Rückreiſe über Pillau nach Danzig genommen. Da nun der Herzog Albertus in der Fiſchhäuſiſchen Heyde ein recht groſſes Jagden angeſtellt und nach dieſer hohen Häubtern anſtändigſten Luſt hochbeſagten König aufs herlichſte bewirthe/ ſo haben die 4. anweſende hohe Perſohnen/ nehmlich der König Sigismundus, Albertus Sen. Joachimus II. Elect. und Georg. Frideric. Marggraf zu Brandenburg Anſpach/ an dieſem Ort etliche Stunden/ mit ungemeinem Vergnüßen zugebracht/ und ſind enlich von einander geſchieden.

Wet

Welches denn Albertum bewogen/ zu immerwährendem Andencken dieser hohen Zusammenkunft und auffgerichteten Freundschaft/ diese Seule zu setzen/ die man auch bis auf diesen Tag nicht verfallen lassen. Idem, sed sine fundamento, (tt) alii de ALBERTO FRIDERICO referunt, hunc nempe *MARIAM ELEONORAM*, Cliviæ Ducis Filiam (quam ipse Parens Serenissimus præcipuusq; itineris comes, ad *ALBERTUM FRIDERICUM* in Borussia deduxerat,) in matrimonium ducentem, Socerum dum una cum aliis Principibus, qui nuptiis interfuerant, revertebat, magnifico rebusq; lautissimis abundanti convivio effuse excepisse, eodemq; loco ubi convivium egerant, higentium diversarum Domini & 4. principes, *ALBERTUM FRIDERICUM* hanc statuam crexisse.

(tt) Conf. libellus qui inscribitur: herrliche und warhafftige Beschreibung der beyden Fürsilichen Heimfahrt/ so mit des Durchleuchtigen und Hochgebohrnen Fürsten und Herrn/ Hn. WILHELMEN, Herzogen zu Cleve &c. zweyen älteren Töchtern/ Herzogin *MARIA ELEONORA*, in dem Land Preussen/ und Herzogin *ANNA*, in dem Fürstenthum Neuburg in der Ober Pfalz ic. geschehen. Franc. ad. Mœn. 1576. 8.

s. XV.

Quodsi jam ergo quænam tot inter conjecturas doctorumq; sententias, maxime vera sit, breviter indicandum. me quas præced. & 13. s. in notis de Jo. *SIGISMUNDO* Elect. ejusq; tribus fratribus adduxi opinioniones, plurimum approbare ingenue fateor, quod fide dignissimi ætateqve graves viri, hujus statuæ originem hanc esse, una voce retulerunt, seqve hoc jurejurando firmare velle, asseverarunt. Multum interea miror, scriptores rerum in Borussia gestarum nullam hujus statuæ mentionem injecisse, cum tamen tot alias parvi momenti res v. g. grandines, procellas, imbres &c. consignarint. In optimam vero partem, quæ protuli, Lector benevolus, consulat, credatque me fusius accuratiusq; hac de re disseruisse, si ex Fischhaviensis præfecturæ tabulario, exque actorum, quæ alias ibi asservantur, commentariis hujus statuæ originem rescire potuisssem. (uu) Quod reliquum est, quamprimum quis aliam vel forte magis probabilem sententiam imposterum proferet, à priori sententia illico desistam.

(uu) Svedi superioris seculi anno 27. seq. in Fischhaviensi urbe castroqve hybernantes, maximam actorum annaliumqve publicorum partem, procaciter combussere.

OPTIMÆ SPEI ADOLESCENTI
 ELEGANTIORISQUE DOCTRINÆ CULTORI
 JO. CHRISTOPHORO HUHNIO,
 S. P. D.
 M. JO. JAC. ROHDE.

Haud multi, fateor, ea qua vitam agimus tempestate, sunt
 adolescentes, qui tota mente omnig, impetu animi in li-
 berales artes incumbant; vel enim oscitanter rem agunt,
 vel doctrina studia plane intermittunt. Aliter longe nobilissime
 Adolescens Te animatum esse, satis superq, scio vehementerq, lator.
 Naviter enim ad præclara quævis contendens, difficili hac ad
 dicendum materia ingenium exerces. Rem quoq, mihi magnopere
 gratam facis, dum maxima cum integritatis laude Magistratum
 gerentibus Viris, prudentissimisq, Læbnici Proceribus, qui honestis-
 simorum juvenum studia magnifico sumtu provehunt, hanc dis-
 sertationem fortumq, quem vix mediocre meum quasi exclusit in-
 genium, dedicas, atq, Te horas bene hætenus collocasse, hoc dili-
 gentia documento ostendis. Quam vellem, summis ingenua-
 rum artium Patronis tam notus esses, quam mihi, (mibi namque
 privatim eleganter dicendi artem profitenti, constanter summag,
 discendi cupidine hucusq, adhesisti,) Te profecto Virtutesq, Tuas si-
 bi maxime commendatas haberent. Conatus tamen hic aquis re-
 rum estimatoribus non displicebit, nam, quod firmiter credo, im-
 posterum non deerunt Patroni, qui in te studia sua conferent.
 Quod superest, hoc bona indolis ac industria specimen ut Nomini
 Tuo studiisq, permagnum decus afferat, opto, utque benignissimum
 Numen perpetuum animi vigorem tibi largiatur, iterum iterumq,
 precor. A. R. P. C. N. S. c10 1000XVII. v. Calend. Mart.

